

Táblaképek

I.

T Ű Z

Még csípett a dér, a köd se szállt föl, amikor Hideg Máté betette a kiskaput maga mögött. Körbenézett kucsmája alól az öreg, kopott, szürke szűrét feljebb dobta a vállán, vastag bajsztát megtörölte, és a ház felé indult. Úgy jár, mint az ólálkodó farkas, gondolta Víz. Az ámbituson várta be a botost.

Köszöntek, Hideg Máté megállt alul, feljebb bökte a kucsmát a fején, megtámasztotta magát a korláton, szétnézett. Csizmája sáros, lucskos volt, egész éjjel jöhetett, gondolta Víz. Mégse látszik rajta, hogy fáradt volna. Pedig bizonyosan az. Mint a kiszáradt szalonnabőr.

– Ott volt? – kérdezte aztán a hadnagy. A nap még sehol, szürke, éles hideg marta az arcot.

– Ott – bólintott az öreg. Körbejáratta a szemét. Örökké figyel, gondolta Víz. Összeszorult a torka, ökölbe szorította a kezét.

– Hát akkor igaz – mondta maga elé.

– Együtt voltak – nézett rá alulról a hollóképű fickó. – A lány engedelmes volt, mintha félne...

– Félt? – kapta fel a fejét a hadnagy. – Halmostól vagy éntőlem? – kérdezte.

– Tudj' isten. Csak azt hiszem, félhetett.

Hallgattak. Víz csikorgatta a fogát, sokáig állt így, ökölbe szorított kézzel. Hirtelen feleszmélt, az öregre nézett.

– Hozom a pénzt – befordult az ajtón. Virradt. Fényes fehér csík támadt napkeleten, azt nézte Hideg Máté. Sárga, majd narancs lett a közepe, aztán a vörös napkaréj fölemelte keskeny sarlóját. Az ég koszoskébbe váltott, feneketlen tó.

– Vasból való az ég fejed és tested felett – dörmögte ég felé fordított arccal a kóborló. Nyikordult az ajtó, Víz lépett elő.

– Nesze. Aztán ember meg ne tudja – azzal kicsiny erszénykét dobott az öregnek. Az utánakapott, de rövid volt az ív, karmai közül a sárba pottyant a bugyelláris. Lassan a földre nézett, lába előtt a pénz. Tíz éve ezért vasat emel. Most csupán rápillantott a maga elé bámuló Vízre, majd lassacskán lehajolt. Nem számolgotat, köszönés nélkül indult útjára.

Nehezen aludt az asszony, rosszat álmodhatott, belülről nyomta valami, talán bánata volt. Víz az ágy mellett járkált, hirtelen a ruhához lépett. Csizmát húzott, inget, fegyvert az oldalára, gyorsan, gyorsan. Szaladt az istállóba, a gyerek ijedten nézte. A Fecske nyergében már nyugodtabb volt, semmi sem árthatott neki. Vágtázva indult ki az útra, azután észbe kapott, meglassúdott, minek figyelne föl a patacsattogásra bárki. Estére kényelmesen odaér.

Hideg Máté nézte az asszonyt, ahogy piros vére a földre dőlt, fehér ingét bemocskolta. A gyereket is melléje húzta. Gyorsan körbetekintett, felforgatta a ládát, az

ágyat, kotort a pénz után. Meg is találta, de annyit nem ért. Megtörölte kezét egy tiszta ruhába, üveges tekintettel nézte a hófehér ingecskén a vörös, sokujjú foltot. Hirtelen eldobta a vászont, az ablakhoz lépett, körbejáratta a szemét, korán volt, sehol ember.

– Mert beszéltem ám a Halmossal is, hadnagy. Fizetett ő is – suttogta maga elé az öreg – Ha itthon maradsz, hagyta volna a dolgot. De te a lány után mentél. – Ekkor már kifelé lépkedett a kertből. Fejébe húzta kucsmáját, feljebb rántotta vastag szűrét. Sietve ment, bár sok volt már a lábában. De a fejedelem orgyilkosa keveset pihenhetett. Már fenn volt a Nap kerek korongja, amikor a szürke, holló forma alak eltűnt az emelkedő mögött. Az asszony és a gyerek vére ekkorra abbahagyta szépséges futását.

Dúdolván vágta át a réteken, mezőkön, szántókon Vized. Ködszínű gulyák mellett, fűzfaerdő mellett, sárgára száradt kazlak mellett, zöld fűszőnyeg felett vágta át el. Kereskedő árokba borult kocsija mellett, zörgő bokrok mellett, sárga pityangtakaró mellett száguldott el. Mocskos felhők alatt, vaskék ég alatt, szomorúan bujkáló, leskelő Nap alatt vágta át el.

Dombon állt meg, nem szállt le, megszokta már napokig nyeregben, ha kellett. Törököt les most is, ellenséget, de nem sereg ez most, csak egy, egyetlen csupán, egy asszony. Ott a ház, látja a fekete heréltet, látja már a Halmost is, ahogy felül a lóra, a nőt, ahogy int utána, látja, ahogy bemegy, később kijön, látja ahogy hátramegy, szemé fölé emeli kezét, nézi az eget, kémleli a távot, látja, ahogy körbejár, tudja, hogy most dalol, azt szokott. Látja, ahogy lemegy a Nap, a szürkületben látja, ahogy kiönt valamit az udvarra, bemegy, kijön újra, vár egy kicsit, ismét bemegy. Feljön a Hold, farkas vonyít valahol, de nem odakint, valahol a fejben, farkasoknak való idő. Lassan indul a ház felé. A tűzszerszám már a keze ügyében.

Még lobogott a láng a szemében, amikor hazatért. A sovány Duka jött elébe, bizonyosan leste, mikor érkezik. A tekintetén azonnal látta, valami történt. Nógatta a Fecs-két, de Duka elkapta a kantárt:

– Ne menj oda... – Erre Vized leugrott a lóról, szaladt a házhoz, mindenhol a borzadó szemek, körben a sok kíváncsi, jajgató tekintet. Mikor meglátta az asszonyt és a gyereket, megtántorodott. Lassan ment hátra, többen eléjöttek, nem tudja, nem látja őket, valaki beszél, nem érti. Kimegy a kapun, néz körbe, ekkor vág belé: az öreg volt. Megfizette a Halmos.

– Engem kellett volna, engem – nyögdécselte. – Ha maradok, engem öl meg, vagy tán senkit – forgolódott, mintha megpillanthatná valamerre Hideg Mátét.

– Messze jár. Bement Erdélybe – suttogta. Azután felöltött előtte az asszony arca, majd a gyereké, veres glóriával övezett szépséges képek. Leült, leesett a fűbe, hátradőlt, behunyta szemét, és a portyára gondolt.

Nem a lovak sántulása, nem is a bor fogyása a legrosszabb az odaúton, hanem a félelem. Loppal jární örökké, mindig éjszaka, ha a ló nyerít, rögtön lecövekelni, vajon kóborol-e más is a síkon. Igen, igen, ott lappang, bársonyos mancsokon jó, oson, nesz-

telenül közeledik, bújkálva közeledik. A bibliai bestia, óriás leviathán magasodik fölé az égen, szájából mély morgás zúg:

– Próbáknak ideje ez itt! Megméretsz: életben vagy-e még, vagy halott voltál ezideig.

II.

PRÉDA NÉLKÜL

– Semmit se szerezhettek, fut előlük a kontyos, ha csak a hírüket veszi. A fizetlenség pedig megszagattatja a vasláncot is a férfiemberrel. Ezek meg fertály esztendeje mit se láttak pénzből, egyébből. Hát végre előtaláltak valami törököt, köztük egy lányt, valamelyik reáment, hogy próbálná maga alá gyűrti, de a többi nem engedte, a lány meg szökni akart, erre megdühödtek, kezdték cibálni, végül valamelyik vasat merített belé. Az apját, az agát meg be akarták hozni, de az csak sírt, rítt, mint egy asszony, óbéga-tott, és minden. Végül a Víz levágta azt is. Így megint minden nélkül maradtak.

Hallgatott Ecsédi, azután úgy állt föl, hogy reccsent a karszék. Kinézett az ablakon, úgy morogta:

– A vitézség óráinak kerekerei ezek: józanság, vigyázás. Ezek már sosem vigyáznak, a józanságot meg teljességgel eltávoztatták maguktól. Amióta nincs az asszony, a Víz csikasszá változott, előbb-utóbb megmar valakit, akit nem akar.

Némaság telepedett a várteremre.

– Mi legyen?

– Menjenek ki újra, keressenek zsákmányt!

– De félholtak a fáradtságtól...

– Maguknak köszönhetik. Az én fejemre hozzák a bajt. Menjenek csak, menjen velük, aki akar.

– Mind elmenne...

– Mind?

– Víz nehezen viselik, de nagyon kell nekik a préda.

– Akkor menjen válogatott ötven.

– Ötven.

– Elszállt már a pasa fülibe is a hír a lányról – súgta a sovány Duka Víznek. A tűz píttegett-pattogott. Bámult a hadnagy, mintha muszáj volna.

– Hull mint a tűz előtt a nád, ha pásztor tavasszal gyűjtogatja, s vigad, ha nézheti tűznek, szélnek harcolását – lehelte maga elé Víz.

– Idefigyelj már, ne igyál! – bökte oldalba Duka. – Ránk jön a pasa, sereggel. Hova futunk akkor? Ecsédi lehet, hogy be sem enged.

– Nem futunk – mondta halkán a hadnagy, aztán elvagyorodott. – Van ló, van kard, szerzünk vele, ami kell.

– Szerzünk? – hördült fel a vén Szirák, mert hallgatta a diskurzust. – Egy hónap alatt lúnak a faszát sem szereztük, most meg fáradtan, amikor be sem fogad szinte senki, nyakunkon a pasa, majd éppen most fogunk szerezni?

Vizy maga elé bámult a tűzbe, a legények komoran figyeltek, amelyik még bírta ébren, többen szunnyadtak ültükben.

– Most kell, hát most sikerül.

Ebben megnyugodtak.

Nehéz úr a félelem, megferdíti az ember értelmét, gondolatai között lopakodik örökké, hogy néha előtörjön, és elrontson mindent maga körül. Mikor ront elő a pogány a sűrűből, mikor ejt kelepcebé, ha zörren az ág, vajon csak mókus, nyest, vagy az ellenség kopjamozdulása. Ha vonyít a farkas, összeressen a strázsáló. És ha szembe érkezik a fényes fegyverű kontyos, még a bor sem segít, kihűl az ember szíve.

Dárdás cirkált elől az öreg Szirákkal, Bogdánnal és Sukiccsal. Figyelték a mezőt, várták a hírt, lesték az utakat, keresték a szerezni valót. Kémjeik is voltak, bár a legtöbbje már elpárolgott, olyan ritkán látott valami hasznot. Most Sziget felé próbálták a szerencsét a kopjások.

A réten három török heverészett, mellettük tíz ló legelt. Vizy, Dárdás és az öreg Szirák hasalt a bokor alatt, a portyázók hátrébb várták a jelet.

– Csak úgy alszanak? – suttozta Szirák.

– Tán elpilledtek – mosolygott Dárdás, nagyon szeretett volna zsákmányt, hajtotta a vére.

– Csapda ez. Amott éppen jó a hely a lesnek – biccentett fejével a pogány mögötti bozót felé az öreg. Hogy csak árnyék van annak a mélyén, vagy száz török lovas, nem lehetett tudni.

– Na? – fordult Dárdás Vizy felé. – Kelepce, vagy sem?

– Az – erősítette Szirák a hadnagy helyett.

Vizy hosszan kémlelte a csalitost, hátha moccan valami.

– Az, de végül ők esnek bele – sommázta – Nem kár értem, ha ezt elvétem – súgta maga elé. Visszakúsztak a csapathoz.

Tíz lovas vágott ki a mezőre, a pihenő török észet vesztve, de nagyon gyorsan pattant nyeregbe. Mindhárom a bozót felé indult, a többi ló szerteszét futott. Persze csapda volt. A tíz legényre tízannyi csapott le, a magyarokból kettőt azonnal felbuktattak, a többi fordult, visszafelé nyargalt. A török utánuk, a mezőn át, lefelé a dombon, az alján a bokrok közé, de ekkor nyakukon termett a falka. Hullott a török, de nem futott meg. Agájuk hamar látta, hogy kevesebb a keresztény.

– Szepesy és Miksa még a cselnél bukott le a lóról. A Botos meg a fia a csalitban veszett oda, Bálintnak fejét vették, láttam. A két lengyelt is leverték a lóról, de azok még mozogtak. Talán láncra fűzték őket, Isten tudja – számlálta elő a vén Szirák.

– Összesen hány – törölgette a kardját a hadnagy.

– Hét ember, és még hét eltűnt, inkább foglyok, mint halottak. Lóban tizenegy.

– Mit szereztünk?

– Ezt a nyamvadt pogányt meg két lovat – mutatta az öreg.

– Talán ha eladnánk őket – nyögte a kis Dárdás, a karját szorította, kopjával vertek rá.

– Fenét – hördült Vizu. – Most elbizakodottak, most majd tele hassal pihennek el. Rájuk megyünk.

Felriadt erre a megmaradt csapat, haragosan vágta egymás szavába, most futtatta meg őket a pogány, erejük már elszállt, az irhájukat is alig menthették, láncon vezették el a társaikat, kinek lova, kinek feje bánja, most pihenni kellene, nem a kontyosra megint lecsapni. De Vizu nem szólt, az ő szava döntött, és az megmásíthatatlan volt.

– Pihenünk egy órát, azután a két Szirák szépen végigvezet minket a nyomon. Meglessük őket, s ha már alszanak, akkor rájuk megyünk – bámulta a földet a hadnagy tágra nyílt szemekkel, hajlítgatta kardját. Az öreg Szirák tenyérbe hajtott fejét csóválta.

– Igen megnehezedett a lábuk, alig járhatnak a vascipőjükben – mutatta a fiatalabbik Szirák, hogy meglassúdott a török. Hamarosan már látták is a barbárt. Lassú lépésben mentek, láncon térítgették a rabokat. A két lengvelt, Ambrust, Keveházit, Novákat meg Lackfit, éppen egy fél tucatot.

– Estére a faluban lesznek – dörmögte Dárdás.

Hajnalba esett a negyven vitéz a községre. Lovaik lábára szalmát kötöztek, sem a paraszt, sem a török nem hallotta közeledtüket. Rúgták be a kapukat, üvöltöve vágta, akit értek. Az alvó magyarok rémulten ugráltak ki az ablakon, szaladtak egybe az udvarokon. Asszonyok sikolya, gyerekek sírása verte fel a nehéz levegőjű nyári éjszakát, a kutyák örülten ugattak. A bíró házából az aga fejét hajította ki valaki. Meggyulladt egy ház, a parasztok gyereket, asszonyt, állatot hátrahagyva futottak oltani. Néhány török lóra kapott, vágattak, amerre lehetett. Az egyik háznál megvetette lábát valami tucatnyi kontyos, az ajtót védték. Duka forgolódott ott, karddal odacsapott, előrelépett, a török válaszolt, visszahúzódott. Hátralépett, a kis Dárdás szabadította a rabokat. Novák azonnal kardot szerzett, vonyítva dobta magát a kavargásba, rögtön tisztult előtte az udvar. Sok török részeg volt, Allah parancsát félredobták a veszélyes vidéken, a félelemre legjobb ír a bor, tudták ők is. Húzták a jajgató pogányt a magyarok, terelték egybe a még élőket. Vizu érkezett a házhoz, ahol még talpon volt a csapat szpáhi. Fortyogó dühvel vágott az elsőhöz, az eldőlt, mint a tölgyfa, ha a villám sújtja törzsét. A többi hátralépett, erre betört a magyar a kunyhóba. Onnan már török nem jött ki több.

Kontyosból negyvenet fogtak meg, lóból hatvanat. Mikor a vitézek megérkeztek Ecsédi várához, látni lehetett, hogy több a láncon a muzulmán, mint a magyar kóborló.

III.

EMLÉKEZÉS RÉGI CIMBORÁKRA

...hát amikor a Bérczi elkötötte az újvári kapitány lovát? És ellovagolt rajta Esztergomig, és ott adott túl rajta? Vagy húsz forintot kapott érte, felét elitta, felén meg meghívta a kapitányt, hogy igyon vele. Aztán biztatta, hogy mesélje a tolvajlást. Az a fickó meg elkeseregte neki a dolgot, a Bérczi meg a fejét csóválta, meg cöcögött hozzá, hogy ejnye no, egy ilyen vitéz ember gyönyörű ménjét, amit a császár maga ajándékozott neki, merthogy csakugyan az Udvarból kapta a lovat az újvári kapitány, még ha nem is a császártól. Meg bólogatott

hozzá, hogy ilyen alávaló dolgot, hogy ő keresztül szúrná azt az ebadta lórablót, ha a keze közé kerülne, mi meg dőlünk a röhögéstől a szomszéd asztalnál, a kapitány meg csak csodálkozott, hogy milyen vidáman tréfálkozunk mi ott. Bátor fiú volt a Bérczi, mert az a főember bizonyosan bitóra húzza, ha kiderül a dolog.

Duka szeme csillogott, ivott, megtörölte bajszát. Tizennyolc csizmás láb karcolta a döngölt padlót, szorosan ült sorban a két hosszú padon a kilenc kopjás. Hideg volt a kicsiny kocsmában, egyik sornak a háta melegegett a kemencétől, a másik sornak meg az arca.

– Mi lett vele? – kérdezte a lengyel.

– Erdélybe ment, ott kerestek lovasokat.

– Hát a Jámbor? – kérdezte kajánul Víz. A névre mocorgás, mosolyogás támadt az asztal körül. A kancsó felemelkedett, körbejárt, csillogó sugárban ömlött a bor.

– Az ütődött?

– Az, az.

– Amelyik török maskarába bújt, aztán úgy szaladgált? Egyszer lóra kapott, és úgy, bugyogósan, tombókkal a fején átment a pogányhoz. Tette-vette magát, a falról néztük, emlékszem. A török meg megnevelte, de nem bántotta. Azóta sem tudom, hogy maguk közül valónak gondolták, vagy látták, hogy bolond – mondta Duka.

– A kettő egykutya – vigyorgott Dárdás, hangosan nevettek.

– Bolond török.

– Meghalt – halkan mondta erre az öreg Szirák.

– Ki? Jámbor?

– Igen. Megnyargalta a gróf úr lovát, az meg megcsapatta. Erre a Jámbor bánatában elbujdosott a nádasba, elfogyott teljesen, zörgött a csontja, csak a szeme világított, de az arca is olyan fekete lett, mintha befestették volna. Végül lement a török közé, ott felkoncolták.

– Hát mit ártott nekik? – hördült fel Novák. – Hisz féleszű volt, láthatták jól.

– A lováért – mondta az öreg Szirák. Erre bólogatott a többi is, ezt értették.

– Halmos ki nem állhatta – emlékezett Víz. – Folyton lepisálta a lovát a Jámbor. Hiába rugdosta meg kiabált rá, az csak vigyorgott, és újra lepisálta, ha a Halmos nem figyelt. De azt hiszem, nem utálta se a lovat, se a Halmost. Csak szerette bosszantani.

– Azóta meghalt Halmos is – nyugtázta a lengyel.

– Sokan meghaltak – morogta az öreg Szirák, ne rontsa a kedvet itt a lengyel.

– Egyszer mind meghal, aki él. Ezért inkább igyunk – emelte fel kupáját Dárdás.

Ittak.

– Abban a lesben halt meg – erőltette tovább a lengyel –, amikor lenről hoztunk vagy hatvan törököt.

Senki sem szólt. Víz maga elé bámult, mintha az asztal fájának görcseiből olvasná ki saját életét, mit hoz még a holnap, mi nem lesz már sohasem. A két Szirák oldalvást figyelt.

– A hadnagy jött hátul – nézegette poharát a lengyel, mintha légy volna benne – utána meg, mint a darazsak, a török. A martalék meg Halmossal a bozótban – bökött a két Szirák felé a lengyel, aki nem volt ugyan lengyel, csak fentről jött, hát ezért neveztek így. – Halmos akkor már nem akart verekedni – folytatta a férfi lassan, mintha csak úgy mondaná. – Túl fáradtak vagyunk, aszongya, meg sok is ez a kontyos.

Ekkor már Víz is figyelt. A kóróforma fiatalabb Szirák hátradólt, úgy pödörte a bajsztát.

– De a legények haragudtak. Főleg a martalék meg a cirkálók – mesélte tovább a lengyel.

– Hát a Halmos végül csak maradt. Víz erre megjött a hatvan pogánnyal, és erre kicsaptunk. Akkor esett el a Halmos – ivott a lengyel, szeme körbemozdult a kupa mögöl. A többiek összenéztek, ki a vállát vonta, ki a szemöldökét ráncolta.

– Engem hátrahagyott volna – töprengett üveges szemmel Víz –, mégis ő esett el.

– Pedig kevés volt körülötte a török – tette le poharát a lengyel. – Több a martalék – ezt halkán mondta, mégis jól hallotta mindenki, mert olyan csend volt most az asztal körül, mintha imádkoznának a legények. A lengyel szeme szúrt, ahogy az ifjabb Szirákot nézte. Hosszan hallgattak.

– Ha valami nyomja a lelketed, hát csak beszélj! – eregette elő a szavakat az ifjabb Szirák csak úgy a köpenye ujjából.

– Csak úgy mesélgetek – vont vállat a lengyel, és újra a poharában kezdte keresni a legyet. Víz öklére támasztott fejjel nézte a mesélgetőt.

...hát arra emlékeztek, arra a hús török lányra? – erre visszatért a kedv az asztalhoz, felemelték hangjukat az ivók. Ki ne emlékezne arra a hús török lányra?

– Vitték volna őket fel Budára, a pasa vagy valamelyik főember török háremébe. De nem jutottak el a vén sündörgőkhöz – vigyorgott Duka. Csillogtak a szemek, kivéve Dárdásét, aki akkor még nem volt a kóborlókkal.

– Milyen szépek voltak – vette át a szót a sovány Duka –, hogy annyira bámultuk őket, hát vagy fél tucat török el is szökött. De nem igen bántuk.

– Mint a fehér galambok valami úri portán, olyanok voltak – szólt közbe Víz. Fehér nyakuk, kerek karjuk, egyenes derekuk, riadt, parázs pillantásuk, meggyel festett szájuk, izmos lábuk simasága.

– Igen jó prédáló út volt az – nézett poharába az öreg Szirák.

– Te egyet meg is tartottál, ugye, hadnagy? – nézett Vízre Novák. A többiek lassan elhallgattak, várták a választ. Az idősebb Szirák Novák lábába rúgott az asztal alatt, de az csak nem értette. Később érkezett a csapatba Dárdással ő is. Előtte Ecsédi alatt szolgált, de hogy kiszabadították a török rabláncáról, hát felesküdt a hadnagyra.

– Meg – emelte fel búsana fejét Víz. Oldalt fordította fejét, a szomorúság barázdái futottak végig arcán.

Estére megnehezdedtek a fejek, ki-ki az asztalra dőlve bóbiskolt, volt vitéz, aki kibotorkált az istállóba, s a szalmába feküdt, a lengyel hazament az asszonyához. Csak Víz ivott még. A szeme már olyan volt, mint a kecskebékáé, halkán motyogott magába:

„...úgy is öltözzenek, hogy mind nemzetségeknek, mind magoknak tisztességekre legyenek – nemhogy keresztülálljon a toll boglyas fejeken, subácskában magát öszvevonván a füstös házból, tízszer kiáltsák is, ki ne vonhassák az tűz mellől délig –, az fésű, tükör és egyéb szerszámok arra valók, nemhogy csak abban múlassák az egész napot, mert idején valami munkában szükség, hogy találtassanak, hanem hogy tisztességesen mehessenek emberek közé.” Milyen szép volt járása, fehér nyaka, kerek karja, egyenes dereka, parázs pillantása, meggyel festett szája. Akkor sem kiáltott, amikor égett a ház felette.

Hajnakra az asztal alá esve, ide, oda, amoda dőlve hortyogtak a legények, amikor sietve hozta a hírt Dárdás, majd beszakította az ajtót.

– Elveszejtették a lengyelt! – még kétszer, háromszor kellett elmondania, mire a többi eszmélni kezdett. Csak Víz volt talpon rögvest, ő talán nem is aludt.

– Mit beszélsz? – kérdezte fojtott hangon, álmosan csodálkozó tekintetektől kísérve. Az istállóból is bejöttek a kint alvók, hét szempár szegeződött Dárdásra.

– Az éjjel. Halva találták az ágyában. A lengyelt. Karddal vágták el a torkát. Az aszszonyát leütötték, az is alig él az ijedségtől.

– Eső hullik száraz földre – dünnyögte Víz.

IV.

H A J D Ú K

Éjszaka érkeztek loppal, reggelre már úgy bevackolt a koszsín sereg, mintha az idő kezdete óta a vár előtt táborozna. Szemétkupac nőtt a bokrok alá, a fű sárrá változott és meg is szikkadt, a fákból csak meredező csonkok maradtak, ágaik fekete halmokká szenesedve melegítették az ételt. Ecsédi nem engedte be őket, pedig jöttek volna szívesen a falakon belülre. A bentiek is csak vigyázással járhattak kifelé. Így is támadt verekedés éppen elég, a kintiek keresték a bajt, a ragadozni valót. Egyedül a Vizyt nem bántották, az járt-kelt köztük nyugodtan.

Dárdás vitte a szót a kopjások között megint. Már kinőtt a gyermekségből a Dárdás, beleerősödött a katonaéletbe. Csavaros eszű fiú volt, valami földje is akadt, talán csak az apjának, neki már nem jutott, nemeslevele biztosan volt, megbecsülték, hallgatták a szavát:

– Meglássák kegyelmetek, baj lesz ebből. A fene ette ide ezeket. Úgy táboroznak odakint, mintha török nem is volna a világon, semmit nem vigyáznak. Pedig az óvatosság a kóborló legerősebb szere a pogány ellen – így mondta a legény, öklében kancsó, támasztotta a kerítést. Bogdán, Sukics, Novák és a két Szirák állt mellette, bólogattak, hümmögtek, ittak, lesték a fehérnépet a kútnál.

– A hadnagy meg örökké velük járkál, mulat – tette hozzá csendesebben Dárdás. A kis Szirák szeme sarkából nézett rá. Szavuk nem volt, de a fülek szinte fordultak a fiatal katona felé, mint a lovaké szokott, ha neszt hall.

– Már szinte öközlük való – dünnyögte tovább a fiatal nemes. Hallgattak hosszan. – Annyit iszik, mintha megveszett volna.

– No – mordult az öreg Szirák. Csendben ittak, támasztották a zöld kerítést, lesték a fehérnépet a kútnál.

– Kevés ez – bámult az ablakon a hajdú seregére Ecsédi –, hatszázat fogadtam meg, de ez talán negyedfélszáz, talán annyi sincs.

– Meg kellene számlálni.

– És ki menne közéjük?

– Víz ott jár mindég...

– Fenét – legyintett dühösen a kapitány – próbáltam beszélni vele erről, de csak röhögött. Olyan részeg mindig, azt sem tudom, lát-e, hall-e.

- Akkor talán a deák.
- Megeszik.
- Istrázsákkal.
- Tegyük egy próbát – sóhajott Ecsédi.

Szegény deákot gatyára vetkőztették, úgy zavarták vissza. A két strázsa dühösen követte, nekik a lovaikat vették el. A várbeliek haragosan kiabáltak, a kintiek közben ökröt vágtak, úgy mulattak. Persze az Ecsédiéből. Még egy vagy két hét, mire a sereg megérkezik fentről, addigra egyben kell lennie a hajdúnak is, kopjának is. Sok idő az a két hét.

Reggel feltámolygott, lecsutakolta a Fecskét, azután szerzett bort, és ivott estig. Akkor ledőlt az istállóba, volt, hogy az ólba esett be, a disznók mellett aludt. Már nem mosta a ruháját senki, maga sem törődött vele, olyan szaga volt, mint a szarósaroknak. Kopjáját, sisakját eladta, a láncingét elveszítette, csak a kardja maradt az istálló fájába vágva, ahogy hagyta.

A hajdúk megnevették, kigúnyolták, de tisztelték mégis. Adtak neki inni a magukéból, bár néha úgy kellett kérincselnie. Az egyik, valami Szajlai nevű, még le is térdeltette a sárba, hogy úgy kérjen. Nevettek, de azután a Szajlait később mégis lerúgták a fatönkről. Néha mesélt nekik, akkor néma csendben hallgatták, mert mesélni részegen is tudott.

„Tisza vize nem hoz vizet, szép a babám, de nem szeret, hogyan is volt, mi nem lehet. A szent képen bárány feje, oltunk gyergyát jó idebe. Este, este, késő este, hideg szél fú kinn a kertbe. A jó Isten kalapjának bárány feje a búbanat.”

Tűz szaladott a pusztán végig, gyors lábú török lovak vágtaztak rémulten. Ordas vonyított a nádasban, a vízben sötét árnyak úsztak. Kardvillanás, a lángok fekete ördögök képén táncolnak, patadobogás, de állat sehol, hollókárogas, de madár sehol. Néma pogány ezrével, a szemük világít, mint a parázs. Kopog a golyó a páncélon, halál jégeső ember, szőlő felett. Láncon, kötélén eresztik alá a vízen a hófehér keresztény lányokat, gyermekeket. Égő palánk, férfiak jajgatnak, sírnak, mint az asszonyok, vetik alá magukat, de nem esnek elég magasról, a földön vergődnek lángpalástban, vasat ver beléjük a turbános sátán.

Öreg katona járja a határt, pénzért könyörög, lábán bilincs karikája, fehér haja szemébe lóg. Török lányok szaladnak szét a réten, szoknyájuk mint szárny lebeg utánuk. Lassú szaladásuk, ruhalobogásuk, kézlendítésük. Ölbe kapja férfi a nőt, úgy forog vele.

Hiába az Ecsédi békítgetése, ide-oda szaladozása, hiába a jó ellátmány, a vár és a szürke foltként heverő sereg között lassan elszakadozott az összeférelő cérna. Csak azért keresik egymást, hogy kőthessenek a másikba, üthetnék be a fejét. Csupán három nap, és itt a sereg fentről, de a török gyorsabban érkezett. Úgy jött a vár alá, hogy minden híradás elkésett, mintha széllel szálltak volna a szpáhik.

A hajdúk a fal alá, a kapuhoz szorultak. Török annyi, mint holló a mezőn csata után. A talpas sereg üvölt, lövi az ellenséget, vagdalkoznak, sátrak, kunyhók égnek, összedőlnek. A szertesét rúgott tüzek bomlottan vergődő sugarai ég felé kalimpáló lábukat, síró lovak sörényét, karmaikkal csapkodó árnyakat rajzolnak a sötétségbe. De a ka-

pu, a hatalmas, acéllal vasalt tölgyfa kapu nem nyílik meg. Hiába kiált fennhangon a hajdú, fentről nem érkezik egy nyikkanás sem.

Vízy a bejárathoz támolygott, kívül rekedt ő is.

– Nem nyitják – hörögte egy szürös árnyék a hadnagnak.

– Nem nyitják – suttogetta Vízy, mintha csodát látna. A török hajtotta a lassan eszmélőket, kétszáz bűjt össze a fal alatt.

– Lőjjetek a puskaporba – bökött Vízy a hordókat őrző sátor felé. – Azután mindenkit levágunk, aki lovon ül.

A férfiak körbevettek, újra volt dolog, amit végbe vihetek, könnyebb úgy meghalni, ha van cél. Lőttek, majd kitortek.

Hiába volt sok a török, a hajdúknak a sötétben nem tudott ellentálni. Szörnyű vérengzés kezdődött a sötétségben, a tüzek parázssá fonnyadtak, és a hold is elbűjt, hogy ne lásson semmit. A lovak megbokrosodtak a láthatatlan ellenségtől, a puskasók lőttek minden zajba, nyihogásba. A portyázók még egy ideig próbálták a dolgot, azután hajnal közeledtével ellovagoltak. Hetvenhét pogány maradt a vár előtt halva, száznál valamivel több magyar.

A hosszú asztal fejénél ült a kis Dárdás. Hátradólt, bajszát pederte, kinyújtott kezében kupa, benne lőre. Vízy vérmocskos arccal, fekete szemekkel botlott át az ajtón. A többi legény szorgosan pislogott a poharába, csizmájára. Vízy leült a Dárdás mellé, kócos haját túrta ujjával, szállott belőle a por szerteszet. Hallgattak.

– Máshogy lesz ezentúl – mondta a fiatal vitéz.

– Hogyan lesz ezentúl? – kérdezte oldalvást Vízy.

– Nem vagy már hadnagya ezeknek – mutatott szét az asztalnál Dárdás. Hallgattak megint.

– Hát? – nézett a két Szirákra Vízy.

– Dárdás vezet mostantól – mondta Novák. Ültek, ittak. Azután lassan felálltak, elmentek mind. A fiatalabb Szirák még megveregette Vízy vállát, az idősebb is hozzá lépett:

– Ha mind megy, hát... – még valami könnycsepp féle is csillogott az öreg szemében. Vízy legyintett.

A sereg a török hallatára nem jött le fentről, szétszéledt. Vízy lett a hajdúk hadnagya, a régít a vár alatt lőtték meg. Három falut megraboltak a török oldalon, azután hazaindultak.

– Alig kezd az ember egy derék dolgot, mindjárt terem a halál. És ímé, hiába munkálkodtál, hiába kezdetted dolgaidat – bámult kifelé a vár ablakán Ecsédi.

URBÁN PÉTER (1970) Erden élő író, újságíró, tanár. *Ki írta?* címmel jelent meg irodalmi lexikona.